

В ЗЕМЕДЕЛСКОТО УЧИЛИЩЕ В БОРУШ, ГОРНООРЯХОВСКО

В Боруш пристигнах в 12 часа в полунощ. На гарата ме чакаше училищният файтон, а в гостната стая заварих старата надзирателка госпожа Монева от Велико Търново. Останала вдовица и загубила единствената сидъщеря, тя се бе отдала всецяло на възпитанието на чуждите деца, дошли тук да се учат на домакинство и земеделие. Когато пристигнах вечерта, не можах да видя нищо, защото нямаше електрическо осветление. Целият парк се осветяваше от закачен на един бор фенер, чиято светлина достигаше едва досъседния бор. Чух да лаят кучета и по гърлестия им глас познах, че са много големи. Денем ги държах в вързани, а нощно време ги пускаха да охраняват стопанството. Макар че заспах доста късно, сутринта станах рано и веднага излязох да видя какво представлява училището. Един малък парк от борове и цветни лехи бе заобиколен от училищни сгради: пансион, кухня, канцелария, исграда, в която се помещаваха класните стаи и стаята на учителките. Директорското жилище бе по средата, но всички тези сгради бяха стари – строени веднага след Освобождението под ръководството на агроном чех който е положил основите на това стопанство.

Преди Освобождението това е било турски чифлик и всичките тогавашни сгради и стопанският двор са били заградени с висок зид, отгоре на който са набодени и зациментирани счупени стъкла, за да не се прекатерват през него разбойници, които по това време много са върлували. Този зид бе запазен и до мое време и като го погледнех, струваше ми се, че съм в затвор. Персоналът на училището се състоеше от директор, четири учителки, десетина души постоянни работници и 40-50 ученици – това бяха всичките обитатели. Училището бе отдалечено на няколко километра от околните села. Тук относно жилищното помещение и храната бяхме много по-добре, отколкото в “Образцов чифлик”, защото ученичките учеха и готварство и имаше учебна кухня. През лятото се хранехме на открито под сенките на грамадни акации близо до чешмата с изобилната като лед студена вода. Но директорите и ревизорите, а те често идваха и оставаха с дни и недели тук, рядко прибягваха до хубавата вода, защото имахме и хубаво червено вино. Наскоро след моето пристигане на мястото на старата надзирателка беназначена нова – Грациела Николова от Шумен – младо, весело момиче, което постоянно пееше и се смееше. Нейният весел характер зарази и ученичките и те по подражание на своята възпитателка станаха по-весели и през свободното си време непрекъснато пееха и създаваха много приятна атмосфера. Когато пристигнах тук, бе началото на пролетта. Наоколо сезеленееха нивите, цветята и дърветата бяха напъпили, колежките ми – добри и весели момичета, така че животът не ми се видя толкова лош сега, както си го представях първата сутрин, когато видях заобиколеното от всички страни училище с високи стени като затвор.

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

Наскоро назначиха Рада Балевска за стажантка и д-р Ангел Симеонов –за училищен лекар, с които в скоро време се разбрахме, че сме с еднакви убеждения, и животът ми стана още по-радостен. Д-р Симеонов ме запозна със секретаря на нелегалната партийна организация във Велико Търново и азнаправих постъпки да бъда приета в нея. Едва след една година другарят Мартинов ми съобщи, че съм приета и то благодарение на това, че в ЦК имало другар, който ме познавал още от Виена. Фермата в Боруш бе много по-малка, само 1 000 декара, от тази в “Образцов чифлик”, която заемаше няколко хиляди декара. Обработваше се още по-примитивно. Нямах нито един трактор, а земята се ореше с плугове, теглени от волове. Постоянните работници живееха при още по-лоши условия. И понеже работниците живееха непосредствено и непрекъснато до животните, то и привързаността им към тях бе голяма. Спомням си раздялата на стария дядо Давид с неговите волове, с които години наред е орал и следях подвиквал по-скоро да вървят.

След като се пенсионира, трябваше да ги предаде на своя заместник. Сутринта, като минавах през оборите, видях как той през сълзи на очи ги почистваше и подробно обясняваше на новия работник кой вол каква храна обича и от коя страна се впряга. Надниците на наемните работници не се изплащаха веднага, а чак когато се осребри платежната заповед и те идваха по няколко пъти да проверят дали са дошли парите. А като започнеше сметководителят да изплаща, ставаха страшни разпръвки. Жените плачеха, а мъжете псуваха, защото им се губеха надници. С голяма тържественост се празнуваха тогава великденските заговезни, след което ученичките се завеждаха на пречест на гара Крушето при стария свещеник. Една година след такова пречестяване всичките ученички сезаразиха от заушка, така че дълго време не можяхме да се отървем от тази епидемия. Държавните земеделски стопанства минаваха за образцови, а се обработваха още примитивно. Модерното земеделие предавахме само на теория, а изкуствените торове грижливо пазехме в епруветки само за показване на ученичките. Не знаех защо от внесените нови и модернизирани земеделски машини до Боруш още не бяха достигнали. Разполагахме само с две стари редосеялки и една разнебитена жътварска система “Мойсей-Харес”, която жънеше, без да връзва снопите.

Един ден, след като бяхме пожънали една парцела от четирийсет декара ечемик, се спусна такъв голям циклон, че за миг всичият ечемик и окосеният фий от друга парцела от други трийсет декара се вдигна високо във въздуха и за момент всички изчезна! В същия момент се запали и коминът на ученичката кухня и хвърчащите искри се разнесоха от вятъра и запалиха пожънатото стърнище на ечемика, а наблизо бяха складираните за вършитба снопи. Директорът бе в отпуската и аз го замествах. Телефон нямаше, а за пожарна команда и дума не можеше да става. Пратих с кон един работник в с. Поликраище за помощ, към която община се числяхме, но от селото вместо да изпратят помощ, радостно му отговорили: “Нека гори, всичко да изгори”, защото след Освобождението тяхното село е искало да изкупи чифлика, но държавата не позволила за да създаде от него държавно стопанство (под ръководството на един

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

чехския агроном). Бурята премина, коминът изгасихме, но запаленото стърнище и наследния ден продължаваше да гори и заплашваше и узрялата вече за жътвапшеница, и складираните снопи. Затова решихме с работниците да спрем всички други стопански работи и да започнем преораване на стърнището, за да ограничим пожара. Така благодарение на старите и опитни работници, угасихме пожара. През есента получих писмо от сестриния ми син Панто, в което ми пишеше, че брат ми Живко е тежко болен. Тръгнах веднага за село и като пристигнах, заварих баща си, седнал и умислено навел глава. Едва можа да ми каже, че мама с брат ми са във Видинската болница. Веднага заминах за Видин, където пристигнах късно през нощта. Рано сутринта с братовчед ми Георги Живков отидохме в болницата.

Заварихме брат ми в много тежко положение. Едва ни позна, а мама се свила до него в кревата и само плаче. Главният лекар ми каза, че е безнадеждно болен и че е безсмислено да го караме в София, тъй като дните са му преброени. Но аз не послушах лекаря, а още на другия ден тръгнахме за София и го закарах в частната клиника на д-р Софрониев – специалист по бъбречни болести. След прегледа д-р Софрониев ми каза, че ще трябва да му се направи операция на единия бъбрек, но предварително трябва да внесем сумата 8 000 лева. Аз имах само няколко лева в чантата си, а брат ми вече губеше съзнание. Напразни бяха сълзите на мама и моите молби. Разтичах се из София, но никой от познатите ни нямаше тази сума да ни услужи. Най-после отидохме при Петър Живков, наш роднина, софийски адвокат, който дойде с нас да гарантира в клиниката, че сумата от 8 000 лева ще бъде изплатена в най-скоро време и още на другия ден операцията бе направена. След това баща ми продаде една нива, за да издължи тази сума. А колко души в миналото измираха, защото нямаша пари, за да изкупят живота си! Брат ми Живко оздравя и по-късно завърши зъболекарство в Нанси – Франция и като зъболекар на много бедни е работил без пари и на много наши другари е поставил безплатно избитите в затвора зъби. Едно лято в училището пристигна финансов ревизор да ревизира сметките на директора. Първите дни ревизорът бе страшно настроен против директора и заявяваше, че ще го “тикне в затвора” заради нечестните мусделки с някакъв търговец от гара Крушето и с други доставчици от Велико Търново. Скоро обаче и двамата се сприятелиха и ревизорът не бързаше да си отива, а остана чак до есента. Често отиваше до София, натоварен с очистениза печене прасенца, килограми краве масло, мед и дамаджани червено вино.

И всички тези продукти минаваха като изразходвани за работническата кухня. И за да не стане преразход на определения порцион, работниците често ядяха само шкембе чорба за икономия. В края на 1928 година свързах съдбата си с др. Тошо Стригачев. С него се бяхме запознали още преди десет години по учителски конгреси и конференции, но излизането на окръжно 101, според което и двамата бяхме уволнени, раздели пътищата ни и цели десет години не бяхме се виждали. Надругата година ни се роди първият син Атанас. До самия ден на раждането бях на работа – не смеех предварително да взема отпуски, защото тогава давах отпуски само две седмици за раждане, така че в края на

февруаритрябваше отново да тръгна на работа. Сутрин ставах в 5 часа, за да контролирам храненето на добитъка и приемането и преработването на млякото. Навсякъде работех на циментиран под, а зимата продължаваше все така студена и мразовита. Изстинах и се разболях. Дойде сестра ми Ана да гледа детето. Училищният лекар д-р Ан. Симеонов полагаше големи грижи за мен, но нямаше условия за лекуване. В болница с едномесечно бебе не ме приемаха. За детски ясли тогава не сме имали и представа. От силния бронхит по едно време започнах да храча кръв, но понеже не правех температура, все се успокоявах. Обаче от раждането и продължителния бронхит бях доста отслабнала и лекарят се страхуваше от усложнения в белите дробове, затова ми препоръча разходки. Любимото ми място за разходка бе по шосето към една голяма могила, останала още от римско време. Оттук се откриваше хубава гледка към р. Росица и околните села. И винаги след тази разходка се връщах успокоена и сповишено настроение.

Но веднъж, вървейки бавно като болна, ме настигна кола, върху която бе натоварен погребален ковчег. И точно при залез, когато слънцето се скри зад хоризонта, колата превали баира и се скри от очите ми. Слънцето залезе, помислих си аз, а заедно с него залезе може би и един младнеизживян още живот. И в този момент ме обзеха такива тежки мисли, че неможах повече да продължа пътя си. Върнах се обратно и се облегнах върху парапета на дървения мост на дерето, което минаваше до самото училище. Дълго време плаках при мисълта, че може би тук, в Боруш, ще залезе и моят живот и детето ми ще остане сираче. Учебната година завърши през юни и аз все още не бях напълно оздравяла. Сестра ми си замина и останах сама да гледам и служба, и малкодете. Новоназначеният директор Димитър Димов бе извънредно честен и добър човек и не ме тормозеше, но все пак службата трябваше да се гледа. Затова решихме с мъжа ми да искам преместване във видинското земеделско училище, за да бъда по-близо до мои и негови роднини, разчитайки натяхната помощ. След един месец получих заповед за преместване, но не вземеделското училище, а във видинската подвижна земеделска катедра като пунктов агроном с район от няколко села, които трябваше да обикалям пеша и често да преспивам извън селищния пункт. Работа само като за мъж, но не за жена с малко дете. Потърсих по телефона Министерството на земеделието и ми се обади инспекторът Ружчев, когото помолих да ми се отмени заповедта за видинската катедра, а да си остана пак в Боруш.

Но г-н Ружчев важно ми отговори, че “няма да си играем на орехи”, а ако ми е невъзможно да заема мястото на пунктов агроном, мога да си дам оставката и да си гледам къщата и детето. За голямо съжаление обаче “умните” съвети на Ружчев не можах да изпълня, защото тогава нямаше само къща и покъщнина, а имах само един юрган, дюшек и детска количка с малко дете. Това бе цялото ми тогавашно богатство. Мъжът ми тогава току-що беше завършил образованието си, но още не бе на работа, така че аз трябваше да работя за всички. Оценезакрепнало моето здраве, и детето се разболя доста тежко от стомашно-разстройство. Но макар и болна,

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

трябваше да тръгна за Видин да поемановата си длъжност, където няха нито квартира, нито най-необходимата покъщнина за отглеждане на малко дете, затова се отбих в родното си село Търговище да го оставя на сестрите си да го гледат в бащината ми къща, а аз още същата вечер заминах за Видин с просълзени очи. Мъжът ми остана да живее при брат си в с. Грамада, Кулско, защото няхахме квартира във Видин. Той в Кулско, детето – в Белоградчишко, а аз – на работа във Видин. Тричленно семейство, разпръснато в три околии, а буржоазните вестници по същото време тръбяха, че комунистите в Съветския съюз рушат семейството. Обществената агрономия в миналото при дребната частна собственост, при разпокъсаните частни стопанства действително не бе професия за жена. И професорът бил действително прав, като казал на изпита на агрономката Райна Ангелова: “Защо си навирате главите там, където не ви е работа?” Изглежда, че този професор е познавал много добре агрономическата служба, затова е казал това.

Тук не става въпрос за умствените способности на жената, а става въпрос до физическата възможност, до природата на жената. Възможно ли е за една жена-майка с малко дете да обикаля селата пеш и често да преспива извън селищния пункт? Зимно време да ходи отгоре позамръзналия сняг, без да потъват краката ѝ, защото всичко е сковано от студ? Да преспива по селските къщи и да провежда събрания по студените селски кръчми, миришещи на тютюн и алкохол, и там да остане до зори? Да се качва по дърветата, за да се спаси от връхлетелите кучета през селата, или виещитевълци през полето? Да се спъва нощно време от паднали пияници и какво лине още? – неизброими са мъките на жената като обществен агроном, които аз имах щастието да изпитам в службата си при видинската подвижна земеделска катедра. Всички тези мъки не бяха известни на протежетата на министерството. Те няхаха дори представа за тях. За тях бяха отворени опитните станции и полета и обществените библиотеки. Те имаха възможност да четат и обогатяват познанията си, да се занимават с чистата наука, затова и някои от тях лесно се издигнаха и до положението на професори. Под ръководството на БКП нашето агрономическо дружество започна да издава сп. “Земеделски проблеми”, в което се разглеждаха аграрните въпроси в марксистко-ленинска светлина. Затова редакторите му – Ангел Тимев, Н. Кандев, Н. Начев, К. Калчев и Петър Богданов – бяха задържани в Дирекцията на полицията и списанието бе спряно.

След неговото спиране започна издаването на сп. “Земеделски обзор” с редактор Върбан Ангелов, а по-късно пак под ръководството на БКП започна издаването на “Стопански проблеми” редактирано от проф. Прокопи Киранов, и то продължи да излиза до края на 1941 година. Всички тези списания обединиха прогресивните елементи около левицата в нашето дружество и спомогнаха много за сформирването на техния агрономически мироглед. В тези списания се критикуваха недъзите на капиталистическото селско стопанство и се сочеше пътят за изхода от това положение. В тях се отричаше напълно жизнеността на дребното селско стопанство

и се сочеха за пример успехите на съветските совхози и колхози.

В ЗЕМЕДЕЛСКАТА КАТЕДРА ВЪВ ВИДИН

Въпреки всички трудности и неудобства аз трябваше да поема новата си длъжност в катедрата във Видин. Директор тогава беше Ал. Данаилов от Копривщица, който бе възпитан и добър човек. Той не ме остави като пункт агроном, а ме назначи при катедрата да завеждам скотовъдството във Видинската околия. Задачата бе Сименталското говедо да се смени сподобено Искърско говедо и германската благородна свиня с монголската. Той не ме торможеше в службата, но самата служба не бе лека. По петнайсет дни в месеца трябваше да бъда в обиколка по селата, а по някой път ставаше нужда и там да се преспива, а много често и пеша да се ходи. Макар че имаше доста превозни средства, но персоналът бе голям. Обикновено с фаятона с двата най-хубави коня разполагаше директорът, защото с него той трябваше да обикаля целия окръг. Кабриолетът бе за околийския агроном и администратора, а ние със стария дядо Гарнаут разполагаме с еднорезнебитена двуколка, в която впрягахме стария кон Белчо. Дядо Гарнаут по произход беше руснак, не бе реакционер и не бе много необходим в службата, но го държах колкото да може да изкара малка пенсия.

Беше специалист по пчеларство и самият той бе тих като пчела, но понеже не знаеше добре български език, срещаше трудности по селата, затова обичаше винаги да ходи заедно с мен. Не разбираше много добре и отвягане и развягане на коня, така че и за това трябваше да се грижа и да го правя. Караше двуколката само докато излезем из града, веднага започваше да дреме и изпускаше юздите, затова трябваше да поема карането аз, за да не се сблъскам с някоя насрещна каруца и да се прекатурим. И така, със стария Белчо и дядо Гарнаут обикаляхме заедно цели три години Видинска околия. И сега си спомням как за една Нова година дядо Гарнаут ме помоли двамата с него да купим чувал трици подарък за стария Белчо, който толкова пъти ние возил по разнебитените пътища на Видинска околия. Колегите ми във Видин бяха Ал. Пухлев – околийски агроном, а Димитър Бакърджиев, Кирил Николов и Еждик Борлак бяха ръководители на земеделските училища в Брегово, Арчар и Гурково със специалистки Мара Стефанова и Върба Върбанова.

С Дим. Бакърджиев и К. Николов се познавахме по-рано като наши другари, а като се преместих във Видин, заварих заварнали се от Виена вече като доктори и другарите Илия Калчев, Ив. Доганов и Георги Попов, с които заедно бяхме работили в Задграничния комитет, така че в идейно отношение бях много по-добре, отколкото в Боруш. Скоро се свързах с партийния секретар и тук, понеже другарите във Видин ни

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

познавах и двамата с мъжа ми, така че по-лесно се свързах с нелегалната партийна организация отколкото във Велико Търново. Когато тръгнах по селата, често се отбивах до секретаря на партията Лозан Порчелов. Той държеше малко дюкянче на пазара с жена си Евгения Порчелова – плетачка. Около тях постоянно се навъртаха тайни агенти, но аз все пак успях да се добера до някой брой нелегален вестник и го разнасях по селата. Във видинските села имаше много жители от нашия край, с които се познавахме. Предавах им вестника, а те пък от своя страна го предаваха поселата, така успешно вървеше неговото разпространение. Службата наистина бе лека. През един студен януарски ден трябваше да замина за селата Каленик и Молалия чак до сръбската граница да провеждам временни курсове по земеделие. Беше толкова студено, че из пътя по шосето бе спряло всякакви движение на каруци, а трябваше на всяка цена да се замине.

Пренощувах в Каленик в малка стаичка и на сутринта, като се събудих, назавивката около устата ми бе се образувало скреж. През пролетта на 1932 година взех участие в комисията по пролетния преглед на добитъка във Видинска околия, който редовно се извършваше всяка пролет. От селата Косово и Делейна, които се намираха чак до сръбската граница, трябваше на другия ден да се прехвърля в с. Арчар и Извор, които граничат с Белоградчишка околия. Път далечен и труден, но къде с превозни средства, къде пеша изминах го и на другия ден бях вече в Арчар, където прегледът свърши рано, и след това заедно с ветеринарния лекар д-р Тодоров трябваше да заминем за с. Извор. Той остана на обед по покана на някои стопани, пригответе печено агне. Аз обаче гладна трябваше да тръгна пеша за Извор, защото ветеринарния лекар пътуваше с кон, а аз пеша и не можех да вървя наред с коня. На излизане от селото бях “тържествено” изпратена от цяла сюрня кучета, от които се запазих с кол, изваден от един трънлив плет. Минах най-накрая към една малка селска къща сред голяма градина, в която бяха нацъфтели лалета и зюмбюли. Стара баба държеше малкото си внуче, а снахата почистваше градината.

Завидех на това може би бедно селско семейство и ми се напълниха очите със сълзи, като си помислих за моето дете, което в момента не знаех дори къде е, защото постоянно го разнасях ту в бащината си къща, ту в Белоградчик при сестрами. А пък аз съм тръгнала пеша по непознати места и неизвестни пътища. Пътят, по който ме отправиха, бе междуселски тесен път и вървеше междуподраснала сечина от хубави дъбови гори. През цялото време не срещнах жива душа, нито човек, нито дори куче поне да ме залае. По едно време медостраша и продължих с ускорени крачки. Стигнах до едно забутано селце Мали Дреновец и вече бях доста прегладняла. Седнах пред малка кръчманавън да си отпочина и похапна малко, като извадих от чантата си няколко сухи кюфтета. Скоро около мен се събраха всички деца, които играеха по пътя, и започнаха да ме питат какво е това черно сирене.

ИЗВОРСКИЯТ МАНАСТИР

Продължих пътя си към Извор, но преди да стигна до селото, забелязахотдалече отляво схлупени сгради сред хубави дъбови гори, по средата на които се надигаше кубе най-отгоре с кръст. Досетих се, че това е Изворският манастир, за който ми разправяше моят колега Славчо Симов, че в него е имало много интелигентна игуменка – майка Полинария. Рекох да използвам случая да пренощувам там и да се запозная с нея. Когато влязох в двора на манастира, плени ме чистотата. Всички сгради и овощни дървета наоколо бяха белосани с вар. Целият двор миришеше на зюмбюли и горски теменуги, а наоколо радостно бръмчешерояк пчели. Когато обаче влязох в една от техните килии, където ме покани майка и хубава калугерка, веднага ми замириса на мухъл, на нещо старо и отживяло, което си отива вече. Легнах малко да си отпочина от изморителния път, но скоро в стаята ми влезе пак същата калугерка, за да ми съобщи, че майка Полинария поръчала да ме заведат в нейната килия. Бях поласкана от тази покана и отидохме заедно. Като влязохме в стаята, майка Полинария леко се приповдигна от поставения до прозореца диван, където четеше някаква книга. По корицата познах, че не ще да е черковна, но ми бенеудобно да полюбопитствувам повече. Направи ми впечатление, че нейната стая не мирише на мухъл, а ми замириса на хубав тоалетен сапун. С вкус подредената стая напълно хармонираше с изящната ѝ външност.

Тя бе висока, стройна и хубава жена, с хубаво телосложение и грациозни движения. След обичайния разговор седнахме да вечеряме. “Каквато ни е вярата, такава ни е и вечерята”, обърна се към мен майка Полинария. Но вечерята не бе лоша. Младата прясна коприва, нагответена с орехи, ми се видя много вкусна. Мъчно ми бе да гледам майка Полинария и тези две млади калугерки в черни раса. Със своя красноречив език и грациозни движения игуменката подхождаше по-скоро човек да я гледа на сцената, отколкото в манастира. По време на вечерята непрекъснато я наблюдавах и си мислех върху причините, които са я докарали тук. След това ние с Полинария отидохме да спим в нейната килия, където вече гореше отдавна запалена газена лампа и вече сечувствуваше разваленият въздух, затова побързахме да се съблечем и да изгасим лампата, още повече че луната се бе издигнала високо и светеше върху прозорците. Като започнахме да се събличаме, с любопитство разгледах бельото ѝ. То съвсем не бе в хармония с черното расо, а блестеше от белота и изящност, тъй както блестеше още запазеното ѝ лице. Легнахме на два срещуположни кревата и продължихме разговора. Каза ми, че съм завършила агрономство във Виена, и какво бе моето учудване, когато ми каза, че и тя е ходила там, ими изброи всички театри и музеи на Виена.

Каза ми, че познава и Тюркешанцпарк, наблизо до моя институт, в който съм завършила.

И двете се зарадвахме и се надпреварвахме да си разправяме отдавна забравени спомени, и те тук в сред манастирската тишина ни се виждаха по-мили и по-скъпи. И така унесени в спомени за миналото, без да я питам, тя сама започна да ми разправя как и защо е станала игуменка. Като младо и хубаво момиче, била изпратена за разузнавачка в Румъния от тогавашното българско правителство. И понеже знаела и чужди езици, успяла скоро да се промъкне в сред управляващите кръгове в Румъния. Но за да може успешно да изпълни своята мисия, трябвало е да се омъжи за един човек. Женитбата е станала без любов от нейна страна, а чисто професионално. Но мъжът ѝ излязъл добър човек и тя силно го обикнала. Благодарение на него като заможен човек тя обиколила всички европейски столици. Любовта към мъжа ѝ съвсем не ѝ попречила да изпълнява и своята мисия – да шпионира неговото отечество и да служи на своето. Обаче в края на краищата тя била разкрита и животът ѝ висял на косъм. Трябвало е да бъде ликвидирана. Мъжът ѝ обаче не се поколебал да я спаси. Подкупил с много злато лодкар, който в тъмна нощ я прекарал през Дунава на българския бряг и така я спасил. При раздялата тя обещала, че щему остане вярна.

И за да устои на това обещание, станала калугерка. Така започнал новият ѝ живот. Унесени в този разговор, неусетно за нас измина нощта. Още не бяхме заспали когато клепалото започна да бие за сутрешна молитва. Майка Полина стана и започна да се облича, като покани и мен на сутрешната молитва. Не ми беше удобно да откажа и тръгнах с нея. Тя влезе навътре в черквата, а аз останах близо до вратата. Пред мен около един свещник, на който горяха много свещи, бяха застанали двете млади калугерки. Те пееха така хубаво, че гласовете им се сливаха с гласовете на пеещите отвън в славеив чудна хармония. Стори ми се, че съм на концерт, а не в манастирска черква. Сутрешната литургия завърши и на излизане, въпреки поканата на майка Полина, не останах на закуска. Още на размисъл поех пътя за с. Извор. Незабравима пролетна утрин. Въздухът беше чист, лек и прозрачен и навсякъде миришеше на горски теменуги. Всичко това бързо ме ободри и въпреки че цяла нощ не бях спала, с бързи крачки и весело настроени тръгнах към селото и из целия път непрекъснато си мислех за майка Полина и за двете млади и хубави калугерки, които тук в манастира погубваха своите младини. Изминаха близо четиридесет години от тогава когато през 1971 година във Вършец срещнах познат от с. Шипот, което се намира близо до този манастир. Когато го попитах за майка Полина той ми каза, че наскоро била починала.

ДРУЖЕСТВОТО НА БЪЛГАРСКИТЕ АГРОНОМИ

От 1931 до 1940 година българските агрономи, имаха голяма професионална организация, в която членуваха около хиляда души агрономи и сродни специалисти. Те бяха с различни убеждения, но повечето от тях бяха левичари, затова нашата

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

организация минаваше за най-прогресивната навремето. Секретар на организацията през всичкото време на нейното съществуване бе колега Кети Георгиев. Но стълб на организацията бе Христо Гюлеметов. Във всяка околия имаше агрономически групи с по един секретар. За такъв във Видинска околия бях избрана аз. Дружеството сепомещаваше на улица "Стефан Караджа" No 7. През 1933 година дружеството ми възложи да проведе анкета в с. Кириинбег, отстоящо на няколко километра от Видин, върху битовите условия на населението.

От тази анкета се установи, че около 60 % от населението в това село са почти пролетарии. Тази плодородна "ханаанска" земя повечепринадлежеше на видинските хаджии и селски чорбаджии. От труда набедните селяни те пълнеха своите житарски магазини с жито и го изкарваха с шлепове на Запад. Видинските богаташи притежаваха и по 40-50 декара десертни лозя, като гроздето също изнасяха в чужбина и трупаха големи печалби. Жените в това село работеха на богатшите, а мъжете ходеха в града да работят като майстори. Те нямаха никакъв добитък освен по няколко кокошки, а много малко бяха онези стопани които държеха по една коза замляко или по две-три овце за вълна. Крави и коне имаха само богатите селяни. Власите имаха слабост към изографисаните къщи, затова и къщите на богатите бяха изписани като черкви и заградени с хубави огради. Къщите на бедните бяха малки, схлупени и без никаква ограда. Но почти всички имаха по две-три кучета и на моя въпрос, защо им са тези кучета, един старец ми отговори иронично: "Да ни пазят от сиромашията". При анкетата се установи още, че бедните се хранят само с мамалига и качамак и почти всички мизаявиха, че пшеничен хляб ядат само на големи празници. Захарупотребяваха съвсем малко, а яйцата продаваха в града за да си купят сол и газ. Жените до късна есен ходеха боси.

Лично аз съм ги наблюдавала как през късна есен заедно с мъжете жените газеха боси в полузамръзналата вода в блатата да ловят риба. Печална картина! В Белоградчишка околия проведе такава анкета друг колега. В миналото Белоградчишка околия бе много ограбвана от властта, защото населението в балканските райони се занимаваше предимно с овцевъдство, а от овцете се събираше данък – беглик, останал още от турско време. Преглеждайки анкетните листове, аз и др. Димитър Бакърджиев решихме да повдигнем въпроса за премахване на беглика, а също така и за ограничаване на жребцовите станции, тъй като конят като работно животно присъвременната техника биваше изместван от мотора. Димитър Бакърджиев много правилно разбираше стопанските въпроси. В така двамата с него поконгреси и конференции повдигаме въпроса за премахване на беглика и ограничаване на жребцовите станции, които струваха много скъпо надържавата. След някоя година бегликът се премахна и броят на жребцовите станции се намали. Димитър Бакърджиев бе роден в с. Овчеларе, Горнооряховско. Тих искромен, с винаги засмени очи, той печелеше симпатиите на всички.

Каторъководител на Земеделското училище в с. Брегово, той непрекъснато убеждаваше селяните, че високи добиви са постижими само при колективната обработка на земята, и то върху социалистическа база. След 1944 година той бил назначен на работа в Министерството на земеделието, но там не прослужил дълго, защото починал. В Плевенско, където той е работил дълго време, едно от създадените от него трудово-кооперативно стопанства носи неговото име. Това е скромна награда за този прекрасен другар. Той бе привърженик и на изграждане на кооперативни земеделски стопанства и при условията на капитализма, но винаги подчертаваше, че спасението на бедните и средните селяни е в премахването на капитализма и установяването на работническо-селска власт. Преди 9 Септември 1944 година съществуваше голям антагонизъм между ветеринарните лекари и агрономите. Спореха кому трябва да принадлежи скотовъдството. Всъщност борбата се водеше за инспекторските места в Министерството на земеделието. На една окръжна конференция, на която присъстваше и представител на Министерството на земеделието, аз застъпих становището, че скотовъдството трябва да принадлежи и на двете професии. Агрономите да се грижат за гледането и храненето на животните, а ветеринарните лекари – за тяхното лекуване. Заради това мое изказване против официалното становище незабавно последва заповед да бъде преместена от Видин в с. Ново село като пунктов агроном.

А тъкмо по това време мъжът ми като инспектор по труда се премести от Лом във Видин и прибрахме и детето си от Белоградчик. Отново ни разделиха, защото аз трябваше незабавно да замина за Ново село, тъй като бубеното семе, определено за този район, бе започнало да се излюпва и ако не го пласирам трябваше да го плащам. Само след два дни върнах отново детето си на село и от това разкарване по пътищата то отново се разболя. Разболях се и аз от мъки и тревоги, но въпреки всичко трябваше да замина на новото симесто назначение. Иначе следваше уволнение. Незабавно заминах за Ново село, като взех със себе си само едно одеало, възглавница, подвижен креват и бубеното семе. Докато намеря квартира се настанях в една малка стаичка, в която се помещаваше общинската архива, с прозорец, потънал в прах и паяжина. Той бе здравозакован, така че не можеше да се отвори и проветри стаята. Вечерта дълго време не можах да заспя от непроветрения въздух и тежката миризма на пръстения под, който разсилният бе изобилно полял с вода, за да го измете по-хубаво по случай моето настаняване. Рано сутринта тръгнах из селото да проверя има ли достатъчно черничев дървета и за мое щастие, почти във всички дворове видях такива дървета. Жените по влашките села имаха голяма слабост към копринените платна, така че много лесно пласираха бубеното семе. В скоро време си намерих и квартира при старата вдовица баба Йона Плашкина и си пренесох и останалия багаж. Квартирата ми бе близо до Дунава и привечер излизах да гледам плуващите параходи, които мина помнях за Виена и за студентските години.

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

Но за всичко това вече немислех, то бе отдавна минало. Мислех само дали детето ми е оздравяло, защото го оставих болно. В моя район с център Ново село имах още четири села: Връв, Флорентин, Ясен и Негованци, които трябваше пеша да обикалям за дапровеждам щурите мероприятия на тогавашното Министерство на земеделието. В началото на юни, когато изморена се завърнах в Ново село отобиколка по съседните села, заварих от Министерството телеграма, точният текст на която не мога да си спомня, защото от тогава изминаха доста години, но там бе ясно казано, че ако в течение на една седмица не образувам скотовъдни дружества във всички села на моя район, ще трябва да си подам оставката. Обаче за основаването на едно дружество е необходимо да сепроведе най-малко едно публично събрание с предварителна подготовка. А през юни, когато е най-усиленият работен сезон, публичните събрания може да станат само в празничен ден. От телеграмата ясно пролича, че Министерството търсеше само причина да ме уволни, затова цяла нощ не спях. На другия ден още в тъмни зори тръгнах със случайна двуколка за Флорентин, като предварително в общината си напечатах учредителни протоколи, готови само за попълване. Спрях пред Флорентинската община, а стопанинът на двуколката продължи пътя си към друго село. Съвсем неочаквах, че в общината ще намеря някого толкова рано. Обаче за мое щастие заварих не само кмета и секретар-бирника, но там седеше и държавният бирник, дошъл да събира данъци.

И както е било в турско време, още от вечерта тръгнах разсилния на село да събира пресни питки, печени кокошки, вино и ракия. Дали още от вечерта са осъмнали на масата, или отрано са сесъбрали не можах да разбера, но и тримата бяха пияни. Щом влязох, започнаха и мен да канят с вино и аз, за да се отърва, вдигнах една чашка, без дори да я допра до устата си. Те като пияни дори не забелязаха това, а кметът веднага почна да ме моли да си дам съгласието за бракуване на общинския разплодник, защото хората не го харесвали. А цялата работа се състоеше в това, че при покупката и продажбата на разплодници все нещо оставаше в джоба на кмета и секретар-бирника. Аз му отговорих, че най-напред ще трябва да основа скотовъдно дружество в селото им и после ще се занимаем стоизи въпрос. Казах им да проагитират с барабан общо селско събрание вечерта, защото сега ще трябва да замина за съседното село. Те с радост обещаха да подготвят събранието, та на връщане от с. Ясенда го проведа и да основем скотовъдно дружество. И тръгнах пеша за с. Ясен. Шосето минаваше успоредно на Дунава. По плодородните полета на Дунавската равнина се люшкаха току-що изкласилите ниви, прошарени с червени макове. Полето бе окичено с полски цветя. Прекрасен юнски ден, но на мен ми се стягаше душата дали в това село ще мога да устроя събранието.

И още повече се изплаших, когато влязох в селото и видях безлюдните му улици, въпреки че бе неделя. Заобиколих общината, но тя бе затворена. Продължих пътя си към черквата и пред нея видях, че се тълпи много народ. Рекох на ума си: "Ударих на камък". Сватба ще е, а след това всички ще се напият и тук нищо не мога да направя. Отчаяна и изморена, аз се облегнах начерковната ограда да си отпочина. Не след дълго

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

хората започнаха да излизатот черквата, като най-напред вървяха две млади момичета, които носехачерковните хоругви, а след тях свещеникът пееше с всичка сила, следван отмножество народ. Разбрах, че на тоя ден селото правело оброк на полето. Неоставаше нищо друго, освен да тръгна и аз с богомолците. На два-трикилометра от селото под един вековен дъб стоеше наведен кръст с изтритнадпис, така че не можах да прочета, кога, и от кого е поставен. Наблизо бяхазапалени огньове и на тях се въртяха печени на шиш агнета, а в големиказани вреше чорбата. Всяка жена, завързала в нова бохча, носеше колач,украсен отгоре с варени яйца и прясно сирене. А мъжете едва тътрехадамаджаните, пълни с хубаво ясенско вино със сладка жица. В този край ощебяха запазени старите лозя, които даваха по-малко грозде, но в замяна натово то бе по-сладко и вината им по-силни.Процесията спря пред кръста където бе поставена маса и на нея съд свода и китка босилек за ръсене. Свещеникът продължи литургията и следмалко започна ръсенето, като най-напред минаха мъжете, а след тяхзапочнаха да се нареждат жените. След последната жена се приближих и аз снамерение след свършване на ръсенето да взема думата.

Свещеникът обачепомисли, че искам и мен да ме ръси, и поднесе кръста към устата ми сдумите: “Благословен Бог наш”, обаче аз учтиво отстраних кръста и мупрошепнах на ухото да предупреди богомолците да почака малко, защотоагрономката иска да им каже нещо. Много не говорих, защото на всичкиапетитите бяха раздразнени от миризмата на опечените вече агнета. Катозаключение им казах, че това хубаво тържество, което са устроили тук всредполето, без печени агнета нищо не струва. А за да има повече и по-хубавдобитък, не са необходими само молитви, но трябва да имат скотовъднодружество в селото, което има за цел подобряване на скотовъдството.Извадих протоколите и ги поканих който обича да се запише. Пръв се записасвещеникът, а след него всички присъстващи мъже се надпреварваха да сезапишат, че по-скоро да започне обедът. Набърже конструирахмеуправителния и контролния съвет и тръгнах пак пеша към съседното селоНеговановци като отказах да остана на обед, въпреки настояването навсички. Взех само две варени яйца от една по-стара жена, при обелването накоито тя бе оставила отпечатък от пръстите си.Село Неговановци бе най-бедното село в моя пункт.

Общината сепомещаваше в стара постройка по средата на голям площад, около който бяханеподвижно заковани разкривени дървени пейки. На всичките пейки бяханасядали хора. Едни умислено навели глави и се подпрели на тоягите си, адруги усилено говореха и спореха нещо. Като наближих, някои станаха да ми направят място да седна. По лицата на всички се четеше загриженост иуплаха. Преди още да ги запитам на какво се дължи това тяхно печалнонастроение, те сами започнаха да ми се оплакват, че няма вече за тях живот иче новият закон за вината цял да ги разсипе. Законът гласеше, че всичкивинопроизводители трябва да се снабдят с книжки, подписани от агронома,че притежават модерни изби, за да имат право да си продадат виното. Амодерни, циментирани изби имаха само няколко богати селяни, а на всичкиостанали избите

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

служеха не само за съхранение на виното, но и за всички съестни продукти – сирене, мас, вълна, туршии и др. Да ги задължа да сициментират избите, бе невъзможно, защото нито средства, нито време имаха, затова ги успокоих, като им казах да изнесат всички други продукти отмазето си, да белосат с вар стените, а също така и пода да дезинфекцират икогато всички станат готови, да ми съобщят да ги прегледам и тогава вече щеподпиша и книжките им. Всички със затаен дъх ме слушаха и като свършихлицата им светнаха от радост и задоволство.

И в заключение им казах, че не епо силата на дребните стопани да строят такива модерни изби, а това може дастане на кооперативни начала, но не като днешните, а такива, основани върхусоциалистическа основа. След това набързо им поговорих за значението и целите наскотовъдните дружества и безпрепятствено образувах такова и в това село. От Неговановци тръгнах обратно за Флорентин, първото село в коетопоръчах на кмета за вечерта да ми организира публично събрание. Обачесекретар-бирникът, който бе вече изтрезнял от сутрешната ракия, за да мезарадва, отдалече ми каза, че дружеството вече е готово и събраниетоизлишно. Като взех да преглеждам протоколите, той ми обясни, че вуправителния съвет влизат и селските касапи, а съгласно устава касапитенямат право и като членове да участват, а камо ли в управителния съвет. Останах до късно там, докато да оправя работата. И така този ден успех даоснова три дружества. На връщане към Ново село по пътя ме върхлетяха кучета. Спасих се, като се качих на една дюля край шосето и им хвърлих хляба, който ми беостанал в чантата. През седмицата проведох публични събрания в Ново село, като разяснявах новия закон за вината.

Но за тях този закон не беше толковастрашен, защото жителите на това село бяха по-заможни и повечето от тяхпритежаваха модерни изби – циментирани, същински винарски складове. Като втора точка на тези събрания поставих основаването на скотовъдни дружества. Така изпълних плана си. И когато ни извикаха на доклад вкатедрата, колегите ми се зачудиха как съм могла за толкова кратко време даоснова толкова много дружества. “Ако бяхте получили и вие такавазаплашителна телеграма като мен, и вие щяхте да ги основате”, отговорих им аз. Борбата между агрономи и ветеринарни лекари завърши с победа наагрономите и някои от тях заеха ръководните места в Министерството. Заселяните скотовъдните дружества бяха безсмислени, защото както набързо гиосновахме, така бързо се и разтуриха. А на нас, пунктовете агрономи, останаха само мъките и теглото покрай тяхното създаване. Всяка пролет Дружеството на българските агрономи свиквашеконгреси и на тях кариеристите отиваха не за друго, а да обиколяткабинетите на инспекторите, за да молят за повишение или преместване на по-добро място. А ние, комунистите, отивахме да се изкажем по стопанскитевъпроси, съгласно линията на нашата партия. Затова след всеки конгреснастъпваше така нареченият “кадрил” – преместване и уволнение занаказание на наши другари. Ние не искахме и да минем край Министерството на земеделието. Дори и след трийсет години, когато ми сеслучи веднъж да мина край

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

същата тази сграда, където и сега се помещава Министерството, изпитах някакво чувство на отвращение. На конгреса през 1934 година един от инспекторите изнесе доклад, в който изтъкна, че изходът от настъпилата стопанска криза в нашето земеделско стопанство е в рационализацията и трансформацията на земеделието в по-доходни култури. Аз взех думата и оборих неговото становище, като изтъкнах, че изходът от настъпилата стопанска криза и тежкото положение на повечето селяни е в колективната обработка на земята, и то върху социалистическа основа. Моето изказване бе посрещнато с бурни ръкопляскания от конгресистите – мои колеги. Но когато се завърнах от конгреса, заповедта ми за уволнение ме бе изпреварила и чак след две години ме възстановиха на работа. В миналото земеделската просвета се разпространяваше освен чрез земеделските училища, но и чрез курсове, провеждани по селата през зимата. През една люта зима такъв курс трябваше да бъде организиран и в с. Извор, което се намира на границата между Видинска и Белоградчишка околия.

Голямо, но забутано село, лишено от всякакви съобщения. Заселено в средвисоко, но плодородно поле, с хубави гори и пасища, но изостанало. Бях предупредена, че селяните били много невъзприемчиви, диви и някои дори от колегите ми ме предупредиха, че курса ще се провали по липса на посетители. За помощник ми бе даден младият стажант Марков. С негов тръгнахме двамата с шейната на катедрата. След дълго пътуване, потънали в скреж и сковани от студ, пристигнахме в селото и спряхме пред общината. В кабинета на кмета се влизаше направо от улицата и до самата врата бепоставена продънена печка, която пушеше на всички страни, а до нея седнал разсилният на общината, поставяше непрекъснато дърва и псуваше печката, че вече две години откакто го мъчи. Попитах за кмета и секретар-бирника, а той ми отговори, че кметът идва в общината само когато има нещо да подписва, а секретар-бирникът излязъл за малко. Скоро обаче дойде кметът, защото ни видял от прозореца на кръчмата, когато сме минали с шейната. С него бяхме стари познати. Помолих го да нареди да се удари барабанът за събиране на селяните и да се намери стая за провеждане на курса. На другата сутрин отидох в старото схлупено училище в определената стая и след дълго чакане дойдоха само няколко души, но аз не се отчайвах. Започнах да беседвам с тях върху най-болезнените въпроси.

На следния ден броят на посетителите се увеличи и от ден на ден все повече растеше, докато към края на курса стаята ни стана тясна и трябваше да се прехвърлим в друга по-голяма стая. Лекциите си избирах съобразно местните условия и интересана слушателите. Трудно ми беше да им говоря за модерни и хигиенични обори на домашните животни, когато самите те живееха в схлупени къщурки. Говорих им за ползата от млякото като първа и последна храна на човека, но каква полза имаха те от моите лекции, когато едва няколко стопани притежаваха млечни крави, а всички останали виждаха мляко едва на пролет, когато кукувицата закука. Говорих им за ползата от редовата сеитба, а в селото нямаше нито една редосеялка. Изкуствени торове не само че не бяха видели, но дори не бяха и чували. Селяните ме слушаха с интерес изадоволство

и задаваха въпроси, от които проличаваше тяхната любознателност. Те не бяха “дивни”, както някои ме плашеха, но бяха бедни, обезверени и убити духом. Като заключение след свършване на курса им казах, че агрономическата наука е неприложима в техните еднолични стопанства, а за това е нужно земята да се кооперира, да се сринат синорите имършавите волове да се заменят с трактори...

НЕЛЕГАЛНО СЪБРАНИЕ В С. ШИПОТ

Късно една вечер при мен дойде моят братовчед Димитър Георгиев отс. Протопопинци, бивш политзатворник, тогава учител в с. Шипот, да мезаведе там, та през нощта да направим нелегално събрание. Той бил организиран събранието и хората ме чакали вече. Това бе по време на блоковото управление, когато терорът бе поутихнал, но стопанската криза сезасилваше, и заедно с това и раздвижването на масите растеше. Партията съществуваше нелегално, а също така и “Работнически вестник” излизаше нелегално. Преди да тръгна за от Видин, отбих се при секретаря на партията – все същия Лозан Порчелов и взех няколко броя “Работнически вестник”, нотук в Извор не можах да се свържа с наши другари, затова ги взех всичките за Шипот. Без много да се колебая, въпреки студата тръгнахме с Димитър за Шипот, отстоящо на няколко километра от Извор.

На края на селото към нас се присъединиха още трима души въоръжени, но не с пушки, а с големи овчарски тояги. Така придружени от тях, тръгнахме по заснеженото шосе, по което едва личеше коловоз, който само ни спъваше, затова решихме да тръгнем направо през полето, за да скъсим разстоянието. Снежната покривка през деня бе се разтопила от слънцето, а сега бе замръзнала и образуваше отгоре здрава ледена покривка, по която можеше да се върви, без да потъват краката. Като извървахме два-три километра, отдалече се чу кучешки лай, а още по-далече ми се стори, че чувам виене на вълци. Обаче придружаващите ни другари отричаха това, сигурно за да не ни изплашат. Ускорихме крачките си и някой се обади, че още малко ни остава до селото. И наистина скоро пред нас започнаха да се виждат крайните къщи на селото, което цялото бепотънало в мрак.

Само една къща светеше, и то прозорците ѝ бяха обърнати навътре към двора. “Това е моята квартира”, посочи с ръка Димитър и пак млъкна. Катовлязохме в стаята, добре отоплена, но слабо осветена от една висяща посредата лампа, аз се уплаших като видях около нея наредени повече от трийсет човека, като всеки държеше по една голяма тояга с дървена топка отгоре. И ако не ме придружаваше Димитър, близък роднина и стария другар, с когото сме работили от младини в партията, бих помислила, че ми е устроена

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

засада. Димитър забеляза моето смущение и побърза да ме успокои: "Не бой се, каза ми той, тук всички са наши другари. Шипот е нашакрепост!" Говорих им по международното и вътрешното положение на страната, за стопанската криза и пр. На края пунах няколко броя "Работнически вестник", които се предаваха от ръка на ръка като светиня. Разискванията във вид на разговор продължиха до сутринта, когато, пак придружена само от Димитър се завърнах обратно в Извор. След няколко дена курсът поземеделие завърши. Сбогувахме се с курсистите и се завърнахме със стажанта Марков обратно във Видин. Върнах се с повишено настроение, защото курсът по земеделие бе добре посетен и селяните останаха много доволни. И най-важното беше, че в това затънтено село Шипот успяхме да проведем и нелегално събрание, където мъчно достигаше нелегална литература, но което по-късно често бе посещавано от бродещите тогава из Видинска околия партизани и нелегални.

Шипот наистина беше нашакрепост. По-късно партизаните от отряда Бенковски са се крили в Изворските шумаци близо до манастира. Там се е укривал и раненият Асен Балкански, преди да бъде препратен на лечение при нашите другари д-р Илия Калчев и д-р Георги Попов. Цял месец прекарах в с. Извор при крайно мизерни условия. Улиците бяха криви, кални и издълбани, къщите – малки и схлупени, децата – слаби и окъсани, добитъкът – мършав и гладен. Земята беше плодородна, норазпокъсана и набраздена с широки синори обрасли с тръни и бурени. А сега преди около една година чух по радиото да се предава, че в с. Извор било устроено модно ревю, но най-радостното е, че изворските оранжерии сега по производство на ранен зеленчук са първи в окръга. Изворчани сега се радват на високи добиви. По нивите им се белеят чували сизкуствен тор, за какъвто в миналото те нямаха и представа. И когато слушам за всичко това, душата ми се пълни с радост, че и ние, старите агрономи, всенещо сме допринесли за днешния стопански възход на нашата социалистическа родина. Когато ме преместиха от училището Боруш при катедрата във Видин, бях много обезпокоена.

Едно, че детето ми бе малко, а аз трябваше често да преспивам по селата, и друго – страхувах се дали ще мога да се справя с работата си. Обаче в течение на три години така свикнах с новата си работа, че въпреки скитането по селата, несгодите и тормоза, аз изпитвах удоволствие. Сега вече имах по-широк допир със селското население и покрай служебната си работа можех да бъда полезна и за партията. Аз не бях от онези смели революционерки, които с оръжие в ръка себореха с врага и загинаха в борбата. Прекланям се пред техните смели подвизи и героизъм. Аз бях и си останах до края на живота една обикновена жена и майка. Моето оръжие срещу враговете на народа бе пропагандата. Ето защо навсякъде по селата, където ходех, пръсках не само земеделска, но и комунистическа просвета. Много хора и много мои ученички съм спечелила за нашата справедлива кауза, някои от които след 9-ти Септември се издигнаха на отговорни постове.

ОСНОВАВАНЕ НА МЛЕКАРСКА КООПЕРАЦИЯ ВЪВ ВИДИН

От няколко години бе решено във Видин да се образува млекарска кооперация още преди да дойде за директор Ал. Данаилов. Обаче повечето от млекарите бяха заможни и нямаха интерес от такава кооперация, затова саботираха. За тях не само, че не беше трудно, но беше и приятна работа да закарат сутрин гюмовете с мляко със собствената си двуколка до града и да го предадат на млекарниците или постоянните си клиенти. Напълваха джобовете си всяка сутрин с пари. Отбиваха се в някоя кръчма да закусят по 10-15 кебапчета и докато да се завърнат в къщи жените им със слугите свършваха всичката работа около добитъка. Те си живееха като същински чорбаджии. Не ми е известно дали по нареждане на министерството или по свой почин директорът Ал. Данаилов отново постави въпроса за образуването на млекарска кооперация, и затова от Ново село ме върнаха обратно във Видин. Започнах подготвителната работа. Колко мъка, колко безсънни нощи съм прекарала тази зима! Често до 12 часа през нощта провеждах събрания с млекарите в близките до Видин села. Ако беше лошо времето, преспивах поселата, а при хубаво време се връщах в града пеша. Борила съм се с преспи, газила съм кал до колене. И въпреки моите усилия млекарите не се съгласяваха. Бакърджиев ме окуражаваше, като казваше, че рано или късно кооперативната идея ще победи. Аз се мъчех да образувам млекарска кооперация, а той пък също полагаше неимоверни усилия да сложи началото на кооперативна зеленчукова градина в с. Брегово.

Днешните скромни кооперации, казваше той, са предвестници на утрешните големи колхози и совхози, след като вземем властта. И тази велика идея ни въодушевяваше заработата. Като срещнах отпор сред мъжете, аз започвах да агитирам сред жените, защото положението на жената тогава при липсата на фурна и готово облекло бе тежко. Така че жените можах много по-лесно да спечеля кооперативното дело. Те пък от своя страна с кавги и много разправи и проагитираха мъжете си и така фронтът бе пробит. През пролетта на 1933 година с директора Данаилов насрочихме учредително събрание, на което той след уводната реч прочете и устава на млекарската кооперация и така сложихме началото на първата млекарска кооперация във Видин. Кооператорът Илия Флоров отстъпи безплатно помещение за събиране на млякото, а Георги Флоров постъпи като безплатен техник в кооперацията. След няколко дена заминах по селата по пролетния преглед надобитъка и когато след две седмици се завърнах, видях, че новооснованата кооперация закъсала и членовете се разбягали, защото не могли да пласират събраното мляко и то започнало да се кисва. Отчаянието бе голямо, а озлоблението срещу мен и директора – още по-голямо. Това бе точно по Великден, когато всички празнуваха и си почиваха, а аз трябваше да помагам три дена на техника Г. Флоров да се изцентрофугира киснатото мляко и сметаната да се избие на масло. И така полученото прясно и хубаво кравемасло много бърже се пласира.

И когато направихме сметка, преработеното мляко в масло излезе по-скъпо от това, продадено в прясно състояние. С това се внесе успокоение сред кооператорите и работата продължи с по-голяма ентузиазъм. Кооперативната идея в миналото трудно си пробиваше път. За нас, агрономите, бе ясно, че при дребната частна собственост агрономическата наука намира трудно приложение затова прогресивните агрономи в миналото взехме положително становище по въпроса за изграждане на кооперативни земеделски стопанства и при условията на капитализма, но заедно с това сочехме и техните недъзи, които ще се премахнат само след събаряне на капитализма и премахване на частната собственост. Кооперативното дело бенашето знаме! Нашите кооперации в миналото, създадени с толкова труд имъки, нищо не представляваха пред днешните аграрно-промишлени комплекси. Но те бяха предвестници на новото време.

ЗЕМЕДЕЛСКОТО УЧИЛИЩЕ ВЪВ ВИДИН

Наскоро след основаването на млекарската кооперация ме преместиха в земеделското училище във Видин. Тук вече бях много добре, защото имах възможност да си прибера и детето при мен, а и мъжът ми бе на работа във Видин. Прекарахме зимата заедно в мирен и спокоен семеен живот. През есента обаче без никакви причини пристигна за мен заповедта за уволнение. Запитах защо така безпричинно ме уволняват и скоро получих отговор от кабинета на Кимон Георгиев, че ме уволняват защото съм била спротиводържавни идеи и съм дружела с прононсирани комунисти. На моето място назначиха Недялка Тодорова от Видин, дъщеря на запасен полковник, който имаше трийсет декара десертно лозе, и беше снаха на богат земеделец, чийто чифлик се намирал точно срещу училището. Не след дълго време уволниха и мъжа ми и така в началото на зимата останахме двамата без работа. Прибрахме се да живеем в с. Търговище в бащината микъща. На следващата година ни се роди вторият син Стефан и за раждането отидох в болницата в Белоградчик. Отначало ме приеха много любезно и менастаниха в малка стаичка с много мизерна обстановка и без никакви удобства. Дори чаша за вода нямаше.

Нямаше и акушерка. Обаче вечерта след като дойде при мен един фелдшер и разбра, че аз съм законна съпруга, веднага ме изпъдиха, защото в болницата приемали да раждат само моми, тъй като те биха могли да удушат новороденото. А аз, като законна съпруга, нямала съм това право. Болниците тогава нямаша линейки и пеша трябваше да стигна до дома на сестра ми Ана. Може би днес на младите майки, които сега раждат в прекрасно обзаведени родилни домове, да им се вижда това невероятно, но това бе миналото, за което ние старите само с мъка си спомняме. Неописуемо беше теглото на жената майка и чиновничка, работничка или селянка при тогавашните условия на капитализма. Начиновничките даваха само по две седмици отпуска за раждане, а селянките раждаха по нивите. През 1935 година директор на земеделското училище във

Видин бешевсе още Георги Атанасов, с когото прослужихме заедно по-малко от година. А учителките тогава бяха Надежда Живкова, Недялка Тодорова и др. Всичките бяха все протежета на министерството. Разчитайки, че имат подкрепа зад гърба си, те тръгнаха само по разходки и срещи и зарязали службата си. Изпокарали се с директора и всичко се объркало. Отделните сервиси били занемарени, дисциплината в училището – нарушена, финансовата отчетност – объркана. При една ревизия директорът заявил, че стози персонал не може да се сработва и помолил министерството отново да ме възвърнат на служба. Министерството обаче реши да смени целия персонал като за директор назначи Васил Димитров от Ловеч, също протеже на министерството. Инспекторът Кураджиев му бил кумувал при женитбата.

Първата работа на В. Димитров бе да се заобиколи с близки хора, които да шпионират персонала и да му донасят. Ето защо пък той извика за старши работник чакот Русенско Радни Илиев, на когото пък той бил кумувал. Но при тези кумовене ми беше лесно да служа, защото бях непрекъснато следена. Като ходех в града, винаги забелязвах, че един мъж, седнал на моста не далече от училището, лови риба. Като тръгнах по магазините, същото лице се движеше след мен, затова започнах по-рядко да отивам във Видин. Уверих се, че директорът Димитров предупреждавал полицията, когато съм тръгвала за града. Един ден същият този агент дойде в училището да си купи прасе икогато поиска да го плати, аз му казах, че това е подарък от мен. Аз платих прасето, но за сметка на това този агент престана да ме следи. Повечето директори много обичаха строежите в държавните стопанства, защото те им даваха възможност да правят големи гешефти спредприемачите. И на Димитров благодарение на връзките му с Министерството отпуснаха средства да вдигне втори етаж на пансиона и да построи хубаво директорско жилище. При доставките на материали от разни търговци от града завърза приятелство с тях, разкарваше ги с държавни файтони, гощаваше ги и всичко това се вършеше безотговорно и безконтролно.

И така, когато дойде Димитров, той оправи забърканите сметки на своя предшественик Атанасов, но същевременно оправи и своето положение. Тук в земеделското училище бях изолирана и не можех да бъда полезна за партията така, както когато бях в катедрата и обикалях селата. Мен често обаче ме навестяваха наши другари за събиране на парични помощи. Някойот стажантите, като Катя Томова и Кана Статкова, поддържаха връзки с младежката организация в града и за много работи се информирах от тях. Потова време Ремсът развиваше активна революционна дейност под ръководството на Боян Чонос. Не си спомням точно, но смятам, че бе 1940 година когато еврейската организация във Видин ни помоли да приемем на практика около двадесет младежи момчета и момичета, деца на бедни и средно заможни хора. Трябваше да ги запознаем със земеделските култури и стопанската работа, за да се подготвят за заминаване за Палестина. Те дойдоха рано през пролетта, когато се извършваше пролетната резитба на овощните дървета, и аз ги заведох в градината, за да им покажа. Учудих се обаче,

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

като разбрах, че те не могат да разпознават различните видове овощни дървета без да има плодове на тях.

Показах им отличителните белези на кората и пъпките между ябълката и крушата, а те усърдно наблюдаваха и се мъчеха всичко да запомнят. На тръгване всеки си откъсна по едно клонче за сравнение. На сутринта рано видях много от тях да обикалят градината от дърво на дърво, припомняйки си това, което са чули от мен. Много старателни бяха и всичко с удоволствие вършеха, само че бяхамного невежи, затова често правеха и бели, но аз не им се сърдех, нито карах. Спомням си как веднъж ги накарах да оплевят пипера и зеленчуковата градина, а те, вместо да изскубят бурените, изскубали пипера. Не им секарах, защото те бяха градски деца, при това на един народ, който у нас не сезанимаваше със земеделие. Те бяха виждали само чушки, купени от пазара, но никой от тях до този момент не бе откъснал поне една чушка от самия стрък. Тази грешка, която направиха с пипера, ме накара повече време да отделя за тях при провеждане на практическите им занятия. Следния път гизаведох на лозето и им развих цяла лекция за значението на копанта, вредата от бурените и пр. и ги накарах в мое присъствие да почнат работа. На тръгване обаче едно от момичетата с всичката си наивност ме попита: "Следкато прекопаем лозето, ще изнасяме ли пръстта?" В скоро време полека-лека благодарение на голямото им усърдие те сезапознаха с всички земеделски култури и усвоиха по-важните стопански работи.

Престанаха да правят грешки, както в началото когато дойдоха. Сегатехният труд стана по-производителен и полезен. Те се радваха на успеха си, а не по-малко се радвах и аз, че можах да ги обуча. Скоро след заминаването им получих колет с хубави исторически романи и едно малко портретче от симпатичната Адела. Те бяха свикнали с мен и ме обикнаха още повече следкато разбраха, че съм с леви убеждения. Не по-малко ги обичах и аз, защото те повечето бяха деца на изстрадал народ. Тези младежи заминаха за Палестина не от желание за забогатяване, нито от някакво си властолюбие, а само и само да бъдат полезни в новоосновеното си отечество. Един ден се изненадах, като сварих в квартирата си колегата Петър Богданов, известен наш другар, който по-късно бе разстрелян заедно с Никола Й. Вапцаров и други комунисти на военното стрелбище в София, произнасяйки думите: "Жалко, че умирам в зората на нашето освобождение." Заварих го полуизлегнал се на дървения миндер с доста измъчено от уморалице, по което личеше че е прекарал доста безсънни нощи. Като агроном, уволнен за противодържавни идеи, сега работеше нелегално, скиташе по села и градове, като представител на една фирма за химически препарати за борба срещу болестите и неприятелите по културните растения. Още като влязох в стаята, той ми каза, че ако е знаел че директорът на училището е В. Димитров, тогава за нищо на света не би се съгласил да потърси убежище при мен.

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

В миналото били служели някъде си заедно и се познавали като политически врагове. След обмисляне как да излезем от това заплетено положение, решихме не да бяга и да се крие, а незабавно и двамата да отидем при Димитров, за да му предложи за училищните нужди химически препарати. Жената на Димитров ни посрещна много любезно, защото с жената на Богданов били приятелки и го покани дори за вечеря. Димитров обаче се държеше резервирано. Заведохме обикновен служебен разговор, от който Богданов ни най-малко не се интересуваше, а и двамата с него симислехме, как ще се отървем от тази клопка. След малко аз се извиних и тръгнах, като казах, че навярно колегата Богданов ще остане да спи в гостната стая, а тя беше в един коридор с моята квартира. През цялата нощ бях неспокойна, но всичко мина благополучно. На другия ден сутринта Димитров ме извика в канцеларията да ме пита заплашително зная ли какъв човек съм му завела на гости – човек, който е осъден за нелегална дейност, компрометиран комунист, и пр. Отговорих му спокойно, че познавам Богданов само като наш колега и че когато снощи съм го срещнала случайно в парка, той ме помолил да го заведа при директора като близък приятел. “Значи той търси вас, сърцето му отговорих аз, а не мен. Тогава аз какво съм виновна за това?” Димитров ме изгледа опулено и веднага минахме на друг разговор. Каза ми, че имало 600 кг пшеница, която по книгите се води налице, авсъщност липсва. За да се ликвидира тази сметка, трябвало аз, като завеждаща прехраната на добитъка, да съм я оправдала като дадена на животните. А това бе през време на войната, когато хлябът беше като тухла, така че лесно е да се обясни къде е отишла тази пшеница.

На няколко пъти ме моли да я оправдая, но все отказвах, докато веднъж открито ми заяви, че това ще бъде за главата ми. Щял да ме наклевети в полицията. Обаче аз го изпреварих и още на другия ден отидох при началника на полицията и му разправих всичко, че моят шеф иска да ме клевети, защото не искам да оправдавам неговите злоупотребления. Войната срещу СССР бе в разгара си. Германците бяха вече нахлули и в България и в училището често идваха германски войници да го разглеждат. И като гледаха малките хубави прасенца, точеха зъби. Нашите вестници постоянно тръбяха за “славните подвизи” на Хитлеровата армия, за разгромана Червената армия и че пътят за Москва е открит. Това хвърляше в отчаяние особено нас старите, които не можехме с оръжие нищо да помогнем, а само спарични помощи. Съпротивителното движение в нашия окръг се засилваше, а заедно с това се засилваше и терорът срещу комунистите. Скоро бе интерниран секретарят на нелегалната партия Лозан Порчелов, д-р Калчев и много други другари от Видин. Сега за събиране на парични помощи запартизаните идваха жената на Порчелов – Евгения и синът им Мишо, който бе още ученик. Един ден при мен дойде някакъв съвсем непознат човек и ми определи среща с някакъв си другар, който имал да ми казва нещо много важно. Посветиха на руло вестник щяла съм да го позная, а той мен добре ме познавал. Срещата щеше да стане във Владикината бабачка на една пейка. Съгласих се и в определения ден взех по-голямото си дете Наско и отидохме на определената среща.

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

Отдалече забелязах човек, облечен в хубаватъмночервена риза, държейки в ръката си вестник, че седеше на пейката. Досетих се, че това ще е въпросният човек и дръпнах детето към тази пейка. Той също ни забеляза, стана от пейката и любезно ни посрещна. Пристъпихме незабавно към целта на нашата среща. Тъй като окръжният комитет във Видин е разтурен, каза ми той, по решение на партията е трябвало да се сформира нов такъв, в който да вляза и аз и др. д-р Георги Попов и да продължим работата. Набърже обмислих положението и дадох отрицателен отговор. Досетих се, че вероятно това е клопка, за да интернират и мен и д-р Попов. Предполагам, че Окръжният комитет се намира в здрави ръце и че все още в града има другари, по-смели и по-достойни от нас, които да влязат в Окръжния комитет. Казах на този "Другар", че аз съм само "идейна съмишленичка на комунистите", а що се отнася до Георги Попов, той "не е по-добър комунист" от мен. Никога вече не видях този човек. Възможно е да е бил провокатор, защото не дойде препоръчан от стари другари, на които имах доверие.

НАВОДНЕНИЕТО ВЪВ ВИДИН

В последните дни на февруари през 1942 година заминах за София почастна работа. На връщане влакът спря на гара Видбол поради голямото прииждане на водата на Дунава. Всички пътници си помислиха, че спирането е само за няколко часа и после пак ще продължи. Обаче началникът на гарата получи нареждане никакви влакове да не се пускат към Видин, защото започва евакуиране на населението поради застрашителното наводнение. Когато водата започнала да приижда, тогавашните управници били предупредени, но те били на банкет по случай 3 март и не обърнали никакво внимание. Още същата нощ започнаха да пристигат първите бежанци – жени, деца и старци. Моята уплаха беше голяма, защото бях оставила две деца във Видин при старата си сестра. От евакуираните разбрах, че в Земеделското училище се срутила някаква сграда, която раздвижила водата толкова силно, че вълните се предали чак до плуващите лодки. Помислих, че срутена сграда е пансионът, където са и моите деца, оставени без баща и майка. Трудно е човек да си представи положението на една майка, която, стояща на брега на Дунава, гледа как се борят спасителните лодки с плуващите ледени планини и не знае какво е станало с нейните деца! Аз мислех, че може бимежду тези ледени блокове се намират и моите деца. Ужасно нещо! Тогава пристигнаха с влак понтонни лодки от Бургас със смели и храбри военни гребци.

Те самоотвержено без ропот и умора денонощно евакуираха населението. Дойде на помощ и Червеният кръст и докараха храна за евакуираните. Написах телеграма до мъжа си, който тогава бе граждански мобилизиран в Югославия, да дойде да спасяваме децата. Обаче пощата бевече във военни ръце и дежурният офицер взе телеграмата от ръцете ми и я поправи. "Добре сме, не се тревожи". Това още повече ме разтревожи и

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

тридни нито ядах, нито спях. Включих се в Червения кръст да помагам прираздаване на храната и непрекъснато мислех и плачех за децата. Като видяхотчаянието ми, една моя колежка от Гурково Върба Недкова насила ме заведеу тях и решиха с мъжа си Петър да изпратят човек по сухо до с. Новоселци,което се намира най-близо до училището, за да провери положението там. Навръщане оттат този човек ми каза, че най-голямата сграда не е срутена, и внея са събрани всички обитатели, които се намират там, но цялотостопанство е заобиколено с вода и ледени блокове, така че е абсолютнонедостъпно. Като разбрах обаче, че децата ми са живи, аз се поуспокоих.Колежката ми Върба ме задържа у тях и никога няма да забравя топлия йсърдечен прием, но аз всеки ден ходех на пристанището да моля комендантада ме пусне да замина с някоя лодка при децата си. Най-послед му заявих, чеако не ме пусне да замина, ще се хвърля в Дунава.

Комендантът най-послед,дали се уплаши да не се хвърля наистина в Дунава, или се трогна от сълзитеми, но разреши да замина. Качих се в една понтонна лодка с двама гребци итръгнах заедно с един дебел евреин за Видин. Пътят наистина беше страшен.Водата непрекъснато прииждаше и носеше цели планини от ледени блокове,които задръстваха пътя и правеха движението невъзможно. Трябваше сбомби да се разбиват ледените планини и от тях хвърчаха големи парчета лед на всички страни. Бомбите раздвижваха водата така силно, че се образувахаголеми вълни, които пълнеха с вода лодката. По нареждане на лодкаритетрябваше да пазим равновесие, за да не се обърне лодката, а евреинът моятспътник, бе много дебел, така че аз непрекъснато трябваше да го дърпам къммен, за да не изгубим равновесие. Лодкарите бяха с метални каски, а нас нинакараха да легнем в лодката и да си пъхнем главите под седалищната дъска,за да не ни счупи главите някое ледено парче. И понеже се движехме срещутечението на водата, пътувахме цял ден до Видин.

Като пристигнахме там,целият град бе залян с вода. Само около сградата на общината бе останаломалко островче, върху което се бе настанил Червеният кръст за даване напърва помощ. В бедните квартали се виждаха само покривите на къщите,върху които тук-там се виждаха по някой мъж, неуспял да избяга, и сегавикаше отчаяно за помощ. Наводнението през 1942 година не взе многочовешки жертви благодарение на смелите бургаски моряци, коитопристигнаха навреме и положиха големи усилия за спасяване на населението.Като пристигнахме във Видин, лодкарите бяха толкова изморени от тежкияпът, че не можаха да продължат до училището, още повече, че и тук сеносеха същите ледени блокове. Обаче оттук в далечината се виждаше дастърчи училищната сграда, където се бяха спасили и моите деца и аз вече сеуспокоих. Едва на другия ден продължих пътя си. Като минавахме с лодкатапокрай високия редут, опасващ града, видяхме много цигани качили сеотгоре и с всичка сила викаха за помощ. Помолих лодкарите да се отбиемкрай тях и да вземем поне децата. Обаче, като се приближихме до тяхмайките скачаха заедно с децата в лодката и въпреки, че лодкарите гитласкаха назад, те отново се връщаха при нас. Най-послед пристигнахме.Цялата територия на

училището бе заляно. Само училищната сграда стърчеше като Шилъонския затвор.

Всички обитатели тук заедно спривошлите бежанци от крайния квартал бяха се качили на втория етаж, а добитъкът – крави, коне и около 60-70 свине – настанени на първия етаж в класните стаи на ученичките. Като видях децата си, само можах разплакана да ги прегърна, без да мога нищо да им кажа, а те ме посрещнаха с думите: “Мамо, гладни сме”. Продоволствието бе много затруднено. След няколко дни пристигна и мъжът ми. Водата продължаваше да приижда. Целият град се евакуира. Най-последойде и нашият ред, като най-напред евакуирахме ученичките, а след това и персонала. Качихме се с мъжа ми заедно с двете деца в една лодка и отначало плуването ми се видя по-безопасно, отколкото на идване. Обаче след известно разстояние лодката се закачи за един повален телефонен стълб, и полицето на лодкаря забелязахме, че той силно се изплаши да не би лодката да се е пробила и да потъне. За щастие обаче тя устоя на удара без повреда и продължихме пътя си. Наскоро обаче всички лодки навлязоха в един такъв голям водовъртеж, че пътуването ни по-нататък стана невъзможно. Нито можехме да продължим напред, нито да се върнем назад. Лодките селюшкаха, без да могат гребците да ги направляват, и те започнаха да се удрътат една о друга. Всички уплашени, помислихме, че спасение няма и че ще се издавим тук.

Тогава мъжът ми грабна едното дете и се прехвърли в съседната лодка, а аз с другото останах сама. После разбрах, че това направил по съображение, че ако едната лодка се прекатуреше, поне двама души от семейството ни да останат живи. Така след дълго и мъчително пътуване, изпълнено с рискове и опасности, пристигнахме на гара Орещец и сеприбрахме в нашата къща, която бяхме направили в овощната си градина близо до лозята в местността Орля, където в миналото укривах Хр. Михайлов, Бъчваров и Кръчмарски. Като пристигнах там помислих, че няма скоро да се връщам обратно, тъй като никой от евакуираните не мислеше това, понеже според сведенията водата все още продължаваше да приижда. Обаче само след няколко дена получих телеграма веднага да се върна обратно, защото директорът заминавал на специализация в Германия, а мен оставят да го замествам. И така моят шеф, който навсякъде парадираше със своите организаторски способности, в този критичен момент, когато трябваше да спасява стопанството от наводнение, отиде в София при кума си и се нареди да замине за Германия. А на мен се падна “голямата чест” да стана директор и то благодарение на тази водна стихия. Потеглих отново за Видин. Целият град все още бе потънал във вода. По горните етажи на високите къщи се бяха настанили военни и полицаи, а евакуираното население все още не се завръщаше. По улиците се движеха само лодки. В училището заварих единствено директора, счетоводителя и учителката по готварство. В техни ръце бе и складът с хранителните продукти, и те правеха баници и се гощаваха, а работниците се чудеха как да усмирят гладните свине, които с писъка си раздираха цялата околност. Когато на гара Гурково и аз взех участие при раздаване на храната на евакуираното население, от продължителното рязане на кашкавал се инфектира дясната ми ръка, забра и трябваше да ходя в болницата да я прорежат и всеки ден да се

правят промивки и превръзки.

До града пак отивахме с лодки, а времето се случи студено и ветровито и винаги след като се връщах от болницата, ме втрисаше от студ и болки. А стаята си нямаше скакво да стопля, защото въглищата ми в мазето бяха потънали във вода. И при това състояние аз трябваше да поема директорското място незабавно, защото Димитров бързаше да замине за Германия и да се отърве отнеприятности и отговорност. Предаде ми само по опис касата – паричната отчетност. Веществената отчетност не приех, защото всичко плуваше във вода.

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА СТОПАНСТВОТО СЛЕД НАВОДНЕНИЕТО

Водата бавно се оттегляше, а пролетта бързо настъпваше. Земите на фермата все още бяха потънали във вода и стопанските сгради дополовината, затова добитъкът още не можехме да преместим от сградата на пансиона в оборите. Това положение продължи доста време и животните окончателно разсипаха първия етаж на училищната сграда. След окончателното оттегляне на водата цялото стопанство представляваше жалка картина. Мазилката на всички сгради се разпадна. Земеделския инвентар бе потънал в кал и целият ръждясал. Добитъкът беше изгладнял и подивял от дългото стоене в затворени помещения. От Министерството на земеделието никой не идваше да види това положение.

Само по телефона непрекъснато звъняха, за да се информират за състоянието. Предстоеше ми трудна задача, от една страна, че възстановяването на стопанството не бе лесна работа, а от друга, и аз, като комунистка, се чудех какво становище да взема по въпроса – дали да възстановявам стопанството, или да саботирам, защото становището на партията бе тогава да вършим саботажи. Всички другари от Видин се бяха разбягали. Едни бяха евакуирани, други – интернирани, младежите минали в нелегалност, така ченямаше с кого да се посъветвам. В това отношение ми помогна самото Министерство, за да се ориентирам правилно. В един телефонен разговор миказаха, че ако е невъзможно възстановяване на стопанството, да се назначи комисия с представител от данъчното управление, която да бракува всички добитък и да се предаде на държавата за месо. А по това време бяха нахлули германските войски в България и се чувствуваше голям недостиг на храни. Ясно беше къде щеше да отиде това месо. Преди две-три години от Югославия бяха доставени 30-40 свине – майки за разплод от породата Монголица. От пролетното прасило бяхме получили не по-малко от двеста хубави прасета.

Имаше и хубави крави идоста птици. И при мисълта, че всичко това, ако се бракува ще отиде заизхранване на Хитлеровата армия, ме накара не да саботирам, а да възстановявам стопанството и да запазя добитъка от бракуване. И смятам, чене сгрехих. С един рапорт до Министерството съобщих, че внесените свинеот Югославия са дали много добри резултати, особено в Кулско, че кравитесе отличават с голяма млечност и кокошките с висока носимост, така чеголяма загуба ще бъде за народното стопанство, ако този породист добитък се бракува. А също така съобщих, че ако Министерството ми отпусненеобходимите средства аз ще мога да се справя с всички трудности и ще възстановя стопанството в предишния му вид. Молбата ми бе удовлетворена и всеки ден от Министерството мепитаха колко и какви средства ми са необходими за ремонти, за които незабавно ми отпуснаха платежни заповеди. Така че в течение на една година всички стопански сгради, училището и някои от жилищните помещения на персонала бяха наново измазани с вар и пясък.

Всички земеделски машинисъщо се пребоядисаха и цялото стопанство блесна от чистота. Отпуснаха и 30000 лв. за водна помпа, та преместихме зеленчуковата градина на най-високото място, за да не се залива повече от р. Тополовец. Така че през юни имахме в градината всички видове зеленчуци, каквито във Видин на пазараоще нямаше. А нанесеният талог от водата натори почвата и царевицата тазигодина бе ненагледна. И когато дойде инспекторът от Министерството – Младенов, той зачудено каза: “Тук не личи, че е имало наводнение.” С тазитрудна задача можах да се справя благодарение на помощта на постояннитеработници, като Асен Първанов, Петър Петков, Димитър Маринов, Стоян Стефанов и Младен Николов. Те винаги ме подкрепяха и съвестно си изпълняваха работата, защото аз се държах с тях не като с подчинени, а като с хора равни на мен. Те ме слушаха и изпълняваха моите нареждания, а често аз се вслушвах в техните съвети и това повдигаше тяхното самочувствие. Най-добрият ми помощник бе Асен Първанов, който имаше търговски похват, благодарение на което успяхме навреме да се снабдяваме с всичкинеобходими за ремонт материали. Войната все още продължаваше, но положението започна да се изменяв наша полза. Германците, разбити при Москва и Сталинград, започнаха да отстъпват и нашето самочувствие се повдигна.

Броят на партизаните от денна ден растеше. Наближаваше и време да се завърне директорът Димитров от Германия. Беше ми неприятно да се срещам повече с този човек, който толкова много бе ме изтормозил в службата. Още повече, че и здравословно не бях много добре. Наводнението, страхът покрай децата тогава, операцията на ръката ми, грижите, безпокойствата и тревогите покрай възстановяването на стопанството се отразиха зле върху здравето ми, така че се наложи да се пенсионирам по болест. Преместихме се в Белоградчик, а през лятото прекарвахме в Орля. Тук пръв дойде да поиска от мен помощ за партизанския отряд

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

“Бенковски” др.Цоно Рангелов от Протопопинци. Другарите тук събираха помощи не в пари,а в продукти, защото поради близостта ни с югославската граница сърбитепостоянно преминаваха да закупуват храни, така че тогава недостигът отхрана бе голям. В Белоградчик беше и сестриният ми син д-р Георги Петров. В Чехия,като студент по медицина, той взел участие в една интернационална бригада във войната срещу Франко в Испания.

Така че често ми разправяше иинтересни епизоди от Испанската революция. Като ловец Георги знаешевсички тайни пътеки, които водеха през границата, през които бе превел испасил наши другари. Като лекар често изпращаше лекарства в Балкана заболни партизани. А колко пъти по цели нощи се губеше, превеждайкинеlegalни през границата, а майка си лъжеше, че като ерген скита нощно време по моми и банкети. Тя обаче подозираше, че я лъже, затова много себезпокоеше за него.Колкото по-бързо германците отстъпваха, толкова повече фашистите втила беснееха. Започнаха масови арести, побоища и интернирания.Интернираха и Георги в Несебър и още други другари от Белоградчик, катоТрифко Найденов, Данко Лазаров и др. В бюджета на администрацията иполицията по параграф 36 били предвидени 65 милиона лева възнаграждениеза убийства на народни синове. По 50 000 лв. за убит партизанин, а за главатана Асен Балкански 300 000 лв. Но червената армия продължаваше свояпобедоносен ход. Германските войски, които се намираха в България, бяхапринудени да напуснат нашата страна. При отстъплението те представлявахамного жалка картина.

Цели потънали в прах, налягали един до друг вкамионите, като дървета тихи и безмълвни. Нямах сега ни следа отпредишната им гордост, а по лицата на всички се четеше страх отнеизвестността.Аз бях тръгнала с волска кола на воденица със стария дядо Виден ималкия си син Стефчо. Когато приближихме Фалковския мост, през койтоминаваше Михайловградското шосе и се сливаше с Ломското заБелоградчик, целият път бе задръстен от германски коли. Чудеха се и незнаеха по коя посока да тръгнат за Югославия. Любопитните селяни, коитоги бяха заобиколили, не можеха да ги упътят, а аз не исках да се издам, чезнам немски. В това време пристигна лека кола с двама офицери с географскакарта в ръце и на един стълб до шосето поставиха дъсчена стрелка, коятосочеше пътя към Югославия. Веднага всички камиони се изтеглиха по тазипосока. След като те отминаха и нямах кой да ни види, аз накарах Стефчо да завърти стрелката в обратна посока към Лом, та да се пообъркат малкопоне следващите коли.

Събитията следваха своя логичен ход, известен на всички.Освободителната армия на маршал Толбухин приближи границата на нашатастрана. Българското монархо-фашистко правителство се готвеше за отчаянасъпротива. Обаче българският народ и българските

Написано от ivailo
Неделя, 27 Март 2011 02:34

войници вместо за бой сеготвеха братски да посрещнат своите освободители. “Господин полковник, господа представители на победоносната Червена армия – ечал гласът на българския поручик – граничарите отбългарската застава приветстват във ваше лице освободителите на България”. И сред мощно “ура” войници и офицери на двата братски народа сепрегърнали. По същия начин Съветската армия бе посрещната и в нашия край. Цяло щастие за мен бе, когато един майор с няколко войника трябваше да преспят в нашата къща в Орля. А когато гледах по шосето да се движат непрекъснато с дни камиони и войски и да се развяват червени знамена, отивайки към Югославия, струваше ми се, че това е сън...